

STANJE I MOGUĆNOSTI RAZVOJA UKRASNOG VRTLARSTVA U HRVATSKOJ

PRESENT SITUATION AND DEVELOPMENT POSSIBILITIES OF ORNAMENTAL HORTICULTURE IN CROATIA

Ines Vršek, Mihaela Kurtela

SAŽETAK

Stanje u rasadničkoj proizvodnji ukrasnog bilja u Hrvatskoj nije zadovoljavajuće te postoji izrazita vezanost na uvoz cvijeća, lukovica i sadnica.

Zbog geografskog položaja naše zemlje moguća bi bila rajonizacija te proizvodnje što bi iniciralo specijalizaciju unutar nje a time i sigurnije ulaganje kapitala. Dio sredstava trebalo bi usmjeriti na istraživačke programe uvođenja autohtone flore u uzgoj i time istaknuti naše posebnosti.

ABSTRACT

The situation in the nursery production of ornamental plants in Croatia is not satisfactory with a strong tendency to importing flowers, bulbs and seedlings.

Owing to the geographical position of the country division of the production would be possible which would initiate further specialization within it and thus make investments safer. Some of the funds should be directed to research projects on introducing autochthonous flora to the breeding and in this way emphasize our specialities.

UVOD

Ukrasno vrtlarstvo kao dio hortikulture prvenstveno obuhvaća cvjećarstvo i rasadničarstvo ukrasnog bilja. Pojam ukrasno bilje označava sve vrste listopadnog, crnogoričnog i zimzelenog drveća, grmlja, penjačica, povijuša, pokrovnog bilja, bilja za živice, biljke za meliorativno ozelenjavanje, trajnice i sve cvijetne vrste koje se uzgajaju na otvorenom i u zaštićenom prostoru radi uređenja i zaštite čovjekovog okoliša.

To je jedna od najperspektivnijih grana privredne djelatnosti u kojoj se prognozira stalan rast potražnje i u trećem milenijumu, za razliku od mnogih industrijskih i poljoprivrednih proizvoda.

U zapadnom, razvijenom svijetu ova je grana ne samo ravnopravna ostalim granama poljoprivrede, već je i sve interesantnija zbog svoje dohodovnosti.

Na prošlogodišnjem je zasjedanju hortikulturista Amerike predložen podatak da je ukrasno vrtlarstvo po ostvarenom prihodu dio poljoprivrede najbržeg rasta, prosječno godišnje 9% u razdoblju od 1982. do 1992. godine. Unatoč recesiji ranih 80-tih i ranih 90-tih, taj se rast nastavlja, donoseći dobit od 8.7 milijuna dolara u 1991. Proizvodi ukrasnog vrtlarstva spadaju u šest najviše prodavanih potrošnih roba u Americi uz junetinu, teletinu, mliječne proizvode, kukuruz, svinjetinu i soju.

KRATKI POVIJESNI PREGLED I SADAŠNJE STANJE

Razvoj ove struke u Hrvatskoj počinje 30-tih godina 20. stoljeća kada se u Zagrebu osniva Hortikulturno društvo, a 1937. g. Zavod za vrtlarstvo na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu u Zagrebu (danas su to dva zavoda, Zavod za povrćarstvo i Zavod za ukrasno bilje i pejzažnu arhitekturu)

U okolici većih gradova (Zagreb, Sisak, Karlovac, Rijeka, Split, Dubrovnik) osnivaju se vrtlarije i rasadnici koji se bave proizvodnjom ukrasnog bilja. Nakon Drugoga svjetskog rata razvoj ukrasnog vrtlarstva određen je položajem Hrvatske u Jugoslaviji i ustrojem gospodarstva uopće.

Krajem 60-tih počela je intenzivnija proizvodnja u zaštićenom prostoru zbog porasta životnog standarda i razvoja turizma. Uvoz ukrasnog bilja se smanjio zbog mogućnosti zadovoljenja tržišta vlastitim proizvodima, čak je bio ostvaren i izvoz u zapadne zemlje. U prinosu po jedinici površine Hrvatska je bila znatno iznad prosjeka proizvodnje važnijih kultura rezanog cvijeća u Jugoslaviji.

Početak 80-tih, nastupom energetske krize u svijetu, poskupljenjem i nestašicom energenata, razvoj ukrasnog bilja u zaštićenom prostoru naglo je prekinut. Dolazi do povećanja proizvodnih troškova, inflacije, otežanih uvjeta kreditiranja, pada životnog standarda i nestašice repromaterijala. Dio kadrova kao najvažniji činilac proizvodnje odlazi u druge djelatnosti. Cvijeće je ustupilo mjesto povrću, ali je ono dalo slabije ekonomske rezultate jer je tržišno manje atraktivna roba. Staklenici se zatvaraju i postupno propadaju, iako su u njih uložena velika društvena sredstva.

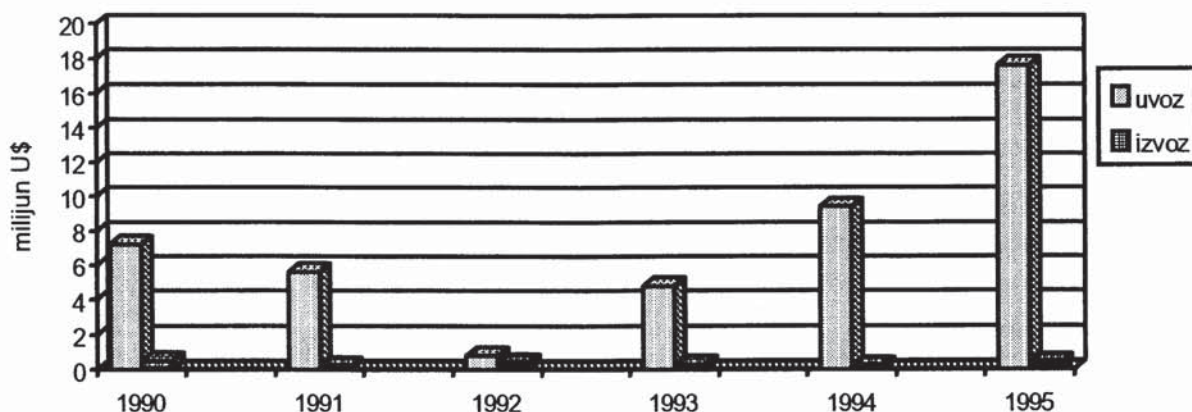
Razvoji događaja u našoj zemlji zadnjih godina nisu pogodovali temeljitoj preobrazbi ove djelatnosti, pa čak ni potpunom prepoznavanju tog segmenta poljoprivrede.

Naravno da se odnos prema toj grani reflektira u sadašnjem stanju, a to je izrazita vezanost naše zemlje na uvoz cvijeća, lukovica i sadnica ukrasnog bilja, što osim ekonomskih nameće i niz drugih pitanja, posebice problema biološkog podrijetla.

Na grafikonu 1 prikazan je uvoz tih proizvoda za razdoblje od 1990-1995.

Grafikon 1 Odnos uvoza i izvoza ukrasnog bilja u Hrvatskoj po godinama od 1990-1995. godine

Graph 1 The relation between imports and exports of ornamental plants in Croatia per years from 1990-1995.

Dakle od 1990. godine do danas uvezli smo cvijeća i drugog ukrasnog bilja za 49,5 milijuna američkih dolara s tim da smo samo u 1995. godini izdvojili za te svrhe 18,5 milijuna američkih dolara.

Sadašnjim uvozom od 18 milijuna dolara pomažemo vrtlarstvo Nizozemske, Njemačke, Italije, Mađarske i drugih zemalja dok istovremeno zatvaramo postojeće, većim dijelom neotplaćene, stakleničke kapacitete i tjeramo stručne i školovane ljude, s bogatim radnim iskustvom, u druge djelatnosti.

Najveći izvoznici u Hrvatsku su Nizozemska koja sudjeluje s cca 50%, Njemačka 20% a slijede Italija, Mađarska i Slovenija. Tu su još Belgija, Češka, Francuska, Švicarska, Izrael pa čak i Južnoafrička Republika, Singapur i Ekvador, međutim u manjem postotku.

Što se izvoza tiče, i on se odnosi uglavnom na zemlje bivše Jugoslavije: Sloveniju, Bosnu i Hercegovinu te Makedoniju. Od drugih zemalja zastupljene su Italija, Mađarska, Nizozemska, Austrija i to s udjelom od cca 35% ukupnog izvoza. No sve su to zanemarive vrijednosti jer nam je izvoz cca 5% od ukupnog uvoza.

Što se tiče površina na kojima se kod nas uzgaja ukrasno bilje, prema podacima Državnog statističkog Zavoda, situacija je sljedeća:

– rasadnici zauzimaju 245 ha

– površine pod cvijećem i ukrasnim biljem zauzimaju 668 ha*. Najviše površina pod cvijećem i ukrasnim biljem nalazi se u Istarskoj županiji – 117 ha, Splitskoj – 84 ha, Virovitičkoj – 76, Brodsko-posavskoj – 57 itd.

Za usporedbu, Nizozemska je još pred 10-tak godina imala 5 500 ha rasadnika a samo pod lukovicama ima 16 000 ha.

Iznesene napomene i informacije pokazuju da stanje u rasadničkoj proizvodnji ukrasnog bilja nije zadovoljavajuće uz napomenu da ovdje nisu spomenuta sva pitanja iz područja razvoja ukrasnog vrtlarstva u Hrvatskoj.

Ovakva orijentacija na uvoz zanemarila je:

– razvoj i proizvodnju vlastitog sjemenskog i sadnog materijala

– razvoj i afirmaciju hortikulturno vrijednih autohtonih vrsta kojima Hrvatska obiluje zbog svoje geografske i klimatske raznolikosti.

Pri tome treba valorizirati nekoliko osnovnih principa i to:

– gospodarsko stajalište

– klimatske i pedološke osobitosti

– procjenu zanimljivih autohtonih i endemskih hortikulturnih vrsta.

Rajonizacija te proizvodnje moguća je zbog geografskog položaja Hrvatske i inicirala bi specijalizaciju u toj proizvodnji, a time bi i ulaganje kapitala bilo sigurnije i svrsishodnije.

Naša zemlja ima gotovo idealne uvjete za uzgoj ukrasnog bilja i to u zaštićenom i na otvorenom prostoru. Pojedine županije u obalnom dijelu imaju izrazite prednosti za kvalitetnu proizvodnju zbog tople klime i dovoljno svjetla u zimskom razdoblju, što bi im trebalo omogućiti jeftiniju stakleničku proizvodnju u kojoj troškovi grijanja predstavljaju značajnu stavku u cijeni koštanja.

Nužno je da se svi pravi proizvođači ukrasnog bilja okupe, obrazlože svoje zanimanje putem strukovne udruge koja će moći snažno djelovati na bolju organizaciju struke, donošenje kvalitetnih zakona i propisa kao i izradu odgovarajućih jedinstvenih pravilnika, npr. o standardizaciji proizvoda, te donošenje revidirane sorte liste kojom bi se unio red u ovu struku.

Razvoj se ne može zasnivati na velikom broju sitnih i povremenih proizvođača, nego na određenom broju ozbiljnih, pravih proizvođača koji su spremni uložiti u pogone proizvodnje, i koji u ovoj struci vide svoj dugoročni interes.

Velik broj ovakvih poduzeća u Europi organiziran je na principu obiteljskog gospodarstva. Nisu potrebna velika poduzeća s velikim brojem hektara

* uključeni plastenici i staklenici

pod staklom, dovoljno je do 1 ha staklenika za uspješnu proizvodnju lončanica ili rezanog cvijeća kao najunosnijeg ukrasnog bilja.

Potreban je kooperativni sistem tržišta tj. organiziranje Centra za prodaju na veliko (Burze). Svi bi proizvođači morali biti članovi centra i isporučivati svoje proizvode putem tog centra. Centar objedinjuje ponudu i potražnju pod jednim krovom.

Prednosti takvog povezivanja su: bolji uvid u tržište preko dnevnih tržišnih cijena, dobri odnosi među proizvođačima jer nema nelojalne konkurencije, cijene ovise o kvaliteti, što sve pruža zaštitu i proizvođaču i potrošaču.

Na taj bi se način roba mogla plasirati u inozemstvo, možda ne u zemlje Zapadne Europe, jer se prvih godina neće moći postići konkurentnost cijena, ali zato postoji mogućnost izvoza u Istočnu Europu iz koje mi danas uvozimo.

Za izvoz u zemlje razvijenog zapada treba ponuditi nešto što te zemlje nemaju, a za što postoji velik interes: nove vrste ukrasnog bilja uzgojene iz domaće, autohtone i izuzetno bogate hrvatske flore. Usmjeriti se s određenim postotkom sredstava na istraživačke programe uvođenja autohtone flore u uzgoj i tako svoje posebnosti ponuditi svijetu, što bi se naročito moglo povezati uz razvoj turizma, putem nacionalnih parkova i sl.

Danas u izmijenjenim uvjetima, Hrvatska bi morala imati jasno određenu strategiju razvoja te grane poljoprivrede i temeljiti je na povezivanju osnovnih i primijenjenih istraživanja; povećati dostupnost informacija proizvođačima, osposobiti studente za preuzimanje predviđene uloge u proizvodnji, tj. doprinosu unosne hortikulture industrije. Ona mora imati vlastitu prepoznatljivost koja će biti samo u suglasju sa sličnim strategijama razvijenih zemalja, a ne njihova kopija.

Smatramo da jedino vlastitim sustavnim znanstvenim istraživanjima na kojima će se temeljiti proizvodnja sposobna brzo i efikasno odgovarati na izazove tržišta, možemo zacrtati vlastiti put razvoja.

Nezaobilazna je činjenica da je za razvoj ukrasnog vrtlarstva potreban određeni društveni standard, međutim ne pomoći danas razvoj te struke, značilo bi ne vjerovati u prosperitet i bolji standard Hrvatske sutra, i preuzeti na sebe odgovornost nestajanja jedne struke koja u Hrvatskoj ima tradiciju i realne mogućnosti razvoja.

ZAKLJUČCI

1. Unatoč sadašnjem stupnju društvenog standarda potrebno je definirati strategiju razvoja ukrasnog vrtlarstva i temeljiti je na povezivanju osnovnih i primijenjenih istraživanja.

2. Nakon provođenja detaljne analize stanja proizvodnje i objekata treba uvažiti i razvijati regionalne posebnosti.

3. Obrazovni proces mora biti otvoreniji i više usmjeren na problematiku ukrasnog vrtlarstva, što zahtijeva ulaganje u opremu i nastavno-pokusne objekte.

LITERATURA

- Considine, J.A. 1993. Progres in selection and cultivation of Australian native plants for floriculture, Acta Horticulturae br. 337, 11-18, Baltimore
- De Hertogh, A. A. 1981. Production Horticulture: The Primary Mission of Horticultural Science, HortScience, Vol. 16 (2), 143-144.
- Roh, M. S., Lawson, R.H. 1993. Progress of new crops research - a cooperative program between the government and industry, Acta Horticulturae br. 337, 145-152, Baltimore
- Toplak-Vincelja, Marija; Kurtela, Mihaela; Vršek, Ines. 1993. Povijesni razvoj i sadašnje stanje u sjemenarstvu i rasadničarstvu ukrasnog bilja u Hrvatskoj, Sjemenarstvo 10. 6., 457-462, Zagreb
- Vršek, Ines; Kurtela, Mihaela. 1995. Razvojna istraživanja novih vrsta u cvjećarskoj proizvodnji, Sjemenarstvo 12. 6., 465-469, Zagreb
- ***** Državni Statistički Zavod Republike Hrvatske. Podaci o uvozu i izvozu ukrasnog bilja 1990-1995., Zagreb

Adresa autora - *Author's address:*

Primljeno: 16. 03. 1996.

Ines Vršek
Mihaela Kurtela
Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zavod za ukrasno bilje i pejzažnu arhitekturu
Faculty of Agronomy University of Zagreb
Department of Ornamental Plants and Landscape Architecture